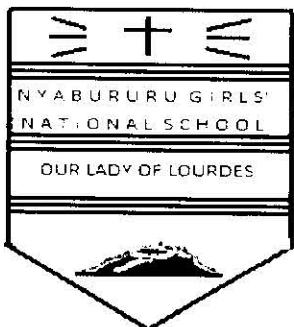

Jina _____ Nambari _____

TAREHE	
MSIMAMIZI	
KUREJELEWA	
KUDURUSU	

KISWAHILI

MJARABU WA TATU

KIDATO CHA PILI

MUHULA WA PILI, MWAKA 2016

MUDA: MASAA MAWILI.

Maagizo:

- ❖ Andika jina,nambari ya usajili na kidato chako katika nafasi ulizoachiwa.
- ❖ Jibu maswali yote.
- ❖ Andika majibu yako katika nafasi ulizoachiwa katika kitika kitabu hiki cha maswali

KWA MATUMIZI YA MTAHINI PEKEE.

SWALI	UPEO	ALAMA
INSHA	20	
UFAHAMU	20	
MATUMIZI YA LUGHA	50	
ISIMUJAMII	10	
JUMLA	100	

Jina _____

Nambari _____

Darasa.....

SEHEMU YA A. INSHA (ALAMA 20)

Andika barua- simu kwa kaka yako ukimweleza kuwa dada yako anahitajika nyumbani.

SEHEMU YA B. UFAHAMU. (ALAMA 15.)

Soma makala yafuatayo kisha ujibu maswali.

Mkoa wa Nyanza ni mionganini mwa mikoa ambayo imekuwa ikiongoza kwa viwango vyatya umaskini nchini Kenya tangu uhuru. Ripoti ya utafiti wa Mpango wa Maendeleo wa Umoja wa Mataifa (UNDP) 2010, kwa mfano, iliorodhesha mkoa huo katika nafasi ya saba, ukiwa mbele ya mkoa wa Kaskazini Mashariki.

Inakadiriwa kuwa wakazi 2.6 milioni wa sehemu za mashambani mkoani humo hujikimu kwa pesa zisizozidi sh. 80 kwa siku kutokana na umasikini.

Ikizingatiwa kuwa mkoa huo una rasilimali sawa na mikoa mingine kama magharibi na mashariki, swali ambalo mpaka sasa halina jibu ni kwa nini wakazi wa Nyanza wamefungwa na minyororo ya umaskini?

Makisio na nadharia nyingi zimetolewa kuelezea chanzo cha hali hii ikiwemo kutengwa kwa mkoa huo kisiasa na serikali za Hayati Mzee Jomo Kenyatta na Rais Mstaafu Daniel Arap Moi.

Hata hivyo, uchunguzi wa mashirika yasiyo ya kiserikali na yale ya kijamii, unaonyesha kuwa huenda siasa mbaya ni ‘Jua’ na ‘mbaazi’ kwa kukosa mwana.

Tafiti za mashirika zinaonyesha kuwa mila, tamaduni na itikadi zilizopitwa na wakati ni mionganini mwa ‘mawingu’ ambayo yamegubika anga ya Uchumi wa eneo hilo lililo kandokando mwa ziwa Victoria.

Miongoni mwa mila, tamaduni na itikadi nyingi ambazo hutekelezwa na jamii za sehemu hiyo, sherehe za matanga na urithi wa wajane zimebainika kuwa chanzo kikuu cha umaskini.

Ukweli ni kwamba, Mkoa wa Nyanza sio maskini jinsi watu wanavyofikiria. Nyanza ina rasilimali nyingi ikilinganishwa na maeneo mengine kame nchini. Chanzo kikuu cha umaskini ni matumizi mabaya ya rasilimali, kutekeleza mila na tamaduni zisizo na manufaa kwa jamii. Meneja wa miradi ya Shirika,” Change Agents,” linalopinga tamaduni hizo mbili, Bwana Paul Ojogo, alisema.

“Utafiti wetu mkoani humu umeonyesha kuwa baadhi ya familia hutumia zaidi ya shilingi 100,000 kumzika mtu mmoja pekee kutokana na mila na tamaduni ghali”, alisema.

Waziri mkuu Raila Odinga ni mionganini mwa viongozi wa Nyanza ambao wamekemea vikali kugeuzwa kwa matanga kuwa sherehe akisema hali hiyo inachangia umaskini.

Jina _____

Nambari _____

Darasa.....

Utafiti wa msomi, Bi. Wakana Shiino kutoka Chuo kikuu cha Tokyo Metropolitan University kuhusu matanga ya jamii ya Waluo mwaka jana, unaonyesha kuwa jamii hiyo hutekeleza zaidi ya mila 14 kabla ya kuridhika kuwa wafu wamepumzishwa vilivyo.

Ripoti ya utafiti wake inaonyesha kuwa gharama ya matanga huwa juu zaidi mwanaume anapofariki ambapo karibu mila zote hutekelezwa huku baadhi yazo zikiachwa nje katika mazishi ya watoto na wanawake.

Itikadi hizo ni kutangazwa kwa kifo, kimasomaso kuhusu kuwasili kwa maiti, uchimbaji wa kaburi, maziko, kuandamana na roho ya msu hadi uwanja wa mapambano. kunyolewa, mipango ya waombolezaji kuondoka hadi makwao, kulisha aliyefiwa na familia yake mlo na kurudisha roho ya aliyefariki hadi uwanja wa mapambano. Ripoti inasema.

Itikadi hizo huwezesha watu kuwafurahisha wafu kwa kula na kucheza. "Huwa wanajaribu jinsi wawezavyo kutekeleza sherehe nyingi iwezekanavyo, hata ingawa wana mapato madogo kwa familia iliyofiwa, huo ni mzigo ilhali kwa wageni ni fursa yao kula, kunywa ma kuburudika, "ripoti yake inasema".

Ni kutohana na hali hii ndipo Bw. Ojigo na wenzake waliunda shirika la Change Agents kuishawishi jamii dhidi ya ubadhirifu huu.

"Jukumu letu ni kuhimiza jamii itenge pesa kama hizo na ikiwezekana kwenye miradi midogo midogo ya maendeleo. Sisi hufanya utafiti na kutoa ushauri wa bure kuhusu miradi inayoweza kuwafaidi inayoweza kuwafaidi katika katika maeneo yao". Alisema.

Kufikia sasa shirika la Change Agents lina matawi 26 mkoani Nyanza pekee na limeeneza shughuli zake hadi mkoani magharibi ambapo utamaduni huo pia hutekelezwa.

Kila tawi lina maajenti angalao watano huku baadhi ya matawi yakiwa na maajenti zaidi ya ishirini. Maajenti hao huandaa warsha ambapo mafunzo hutolewa".

Shirika hilo lina matawi katika eneo la Bondo, Majiwa, Usenge, Ware, Yala n.k Mkoani magharibi hupatikana mjini Luanda, Butere na Vihiga.

Mbali na sherehe za matanga, shirika hilo hufadhiliwa na shirika la Maendeleo ya Kimataifa la Norway (NORAD) ambalo hupiga vita mila ya kurithi wajane.

Meneja huyo alisema waliamua kupinga mila hiyo kwa sababu mbali na kuchangia kusambaa kwa ugonjwa wa ukimwi, inawapotosha vijana na kuwafanya wasijitegemee maishaini.

Jina _____

Nambari _____

Darasa.....

Kitambo kile wajane walirithiwa na shemeji wao ili wasaidike kulea watoto. Hata hivyo, hivi leo, vijana wasiokuwa na uhusiano wa damu wala unasaba wanaotafuta raha bila jasho wanarithi kina mama wazee. Hali hii inasababisha umaskini”.

Ili kuangamiza umaskini, maajenti huwashauri kujiepusha na mama wazee ili wajitegemee kiuchumi.

Vijana wengi ni ‘bodaboda’ na maajenti wetu huwafunza jinsi ya kufungua biashara na kuzisimamia, kuweka vitabu vya hesabu, jinsi ya kupokea mikopo ya biashara na kuunda vyama vya ushirika”.

Ukweli ni kwamba kubadili mila ya watu sio jambo rahisi na usipochunga unaweza kuuawa kwa kwenda kinyume cha tamaduni. Ingawa wamepata ufanisi kiasi, maajenti wa shirika hilo wamekuwa wakikabiliana na pingamizi kuu kutoka kwa baadhi ya wakazi huku baadhi yao wakivamiwa. Ili kuepusha hali kama hizi, maajenti wa shirika hilo huandamana na machifu wa maeneo husika ili waweze kilinda usalama. Pia tunaongea na baraza la wazee wa Kijaluo ili waweze kuhimiza jamii ijiepushe na mila na tamaduni zilizopitwa na wakati. Tunajua wao husikizwa zaidi”, Alisema.

(Imenukuliwa kutoka Taifa Leo, tarehe 1, Machi, 2010).

MASWALI.

1. Yape makala haya kichwa mwafaka. (alama 2)
2. Mkoa wa nyanza uliorodheshwa nambari ngapi ukifuatwa na Mkoa gani kwa kukumbwa na umaskini? (alama 4)
3. Toa sababu mbili za kuwafanya watu wa Mkoa wa Nyanza wafungwe na minyororo ya umaskini. (alama 4)
4. Toa sababu mbili kwa nini wageni wanafurahia kuhudhuria sherehe za matanga mkoani Nyanza? (alama 4)

Jina _____ Nambari _____ Darasa.....

5. Toa sababu mbili za shirika la Maendeleo ya Kimataifa kupiga vita urithi wa wajane (alama 4)

6. Eleza maana ya maneno haya kama yalivytumiwa katika makala. (alama 4)

i. Itikadi

ii. Hayati

SEHEMU YA C. SARUFI.

Jibu maswli yote katika sehemu hii.

1. Andika kwa wingi. (Alama 4)

i. Utingo alipakia mzigo juu ya basi.

ii. Chumba kichafu kitafagiliwa.

2. Tunga sentensi moja kutofautisha maneno yafuatayo. (Alama 4)

i. Lenga / renga.

ii. Aga / anga

3. Bainisha nomino hizi ni za aina gani. (Alama 4)

i. Sukari

ii. Utukufu

iii. Kikosi cha askari.

- iv. Zanzibari
4. Tunga sentensi moja kwa wingi ukitumia vivumishi vifuatavyo. (Alama 4)
- i. Safi.
  - ii. Ghali
5. Tumia vivumishi vimilikishi vifaavyo kuandika sentensi kwa umoja na kwa wingi kwa kutumia maneno uliyopewa. (Alama 4)
- i. -angu (nguo)
  - ii. -ako (mshale)
6. Ziandike upya sentensi zifuatazo ukitumia 'o' rejeshi. (Alama 4)
- i. Mto ambao umefurika umevunja kingo zake.
  - ii. Meno ambayo yanamuuma yatatiwa dawa.
7. Tunga sentensi ukitumia viashiria visistizi vifuatavyo. . (Alama 4)
- i. Kuku huku.
  - ii. Yaya haya
8. i. Eleza maana ya kitenzi. . (Alama 2)
- iii. Taja aina zote za vitenzi. . (Alama 3)

Jina _____ Nambari _____ Darasa.....

9. Eleza matumizi ya maneno yaliyokolewa rangi katika jazi za sentensi hizi. . (Alama 4)

Vitabu **hivi** vinasomeka.

Hivi vinasomeka.

10. Andika kinyume cha maneno haya. . (Alama 4)

Lala

Vaa

11. Eleza kwa kutoa mifano mwafaka matumiza ya alama hizi za uakifishaji. (Alama 4)

i. Alama hisi.

ii. Nukta za dukuduku.

12. Pambanua sentensi ifuatayo. (Alama 5)

Mwanafunzi anaandika na miwalimu anafunza

SEHEMU YA D. ISIMU JAMII. (Alama 10)

Taja sifa tano za sajili ya posta.